

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄԱՆԱՅ

ՈՒԹԵՐ ՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6

1 Յուլիս 1897

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ.

Պատշաճ Այլ ճառարանի թիվ 20

1897

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

— — —

- 1 Մարմնոց յարութեան վարդապետութիւն եւ բնախօսութիւն.
- 2 Դանիելի եօթանասուն եօթներորդր.
- 3 Ծննդոց օրերն.
- 4 Յուշ մը.
- 5 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻԲԱՅԻ. ՅՈՎԷԱՆՆԷՍ Վ. ԱՅԻԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Ե Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Ութերորդ Տարի

Թիի 6

1 Յուլիս 1897

ՄԱՐՄՆՈՅ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆ

Եւ

ԲՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Փանդի գիտեմ՝ զի մշտնջենաւոր է որ լուծանե-
լոցն է զիս յերկրի, յարուցանել զմերթ իմ որ կըր-
եաց զայս ամենայն, Ի Տեառնէ վճարեցաւ ինձ այս.
զոր ես անձին իմում իրագէտ եմ, զոր ակն իմ ե-
տես՝ և ոչ այլ ոք. ամենայն ինչ վախճանեցաւ ի
ծոց իմ: Ապա թէ սուրցէք, զի՞նչ խօսեսցուք առա-
ջի նորա, և արմատ բանից գտցուք ի նմա. երկե-
րուք և դուք ի ծածկելոց, Զի բարկութիւն ի վե-
րայ անօրինաց եկեսցէ, և ապա գիտասցեն թէ ուր
է նիւթ նոցա:

ՅՈՎԲ. ԺԹ. 25 . . .

Աթենացի փիլիսոփաներէն սկսեալ՝ որոնք Պաւղոսի քարո-
զութեանց վրայ կը խնդային՝ մինչեւ եկեղեցւոյ առաջին դա-
րուն հերեափկոսներն, Գնոսափկեաններէ՝ Մանիքեցիներէ մինչեւ
Միջին դարու հերձուածներն, Լուտերականներէ՝ Կալվինական-
ներէ մինչեւ ներկայ բանապաշտօններն, նիւթակրօններն, մե-
ռելոց յարութեան վարդապետութիւնն ծաղու եւ կատակամոյ
նիւթ եղած է: Կրնանք ըսել Աւգոստինոսի հետ՝ թէ Քրիստոնե-
ւոյ հաւատքին ամենէն աւելի հակառակութիւն կրած կէտն՝
եկեղեցւոյ ամեն դարուն մէջ, մեռելոց յարութիւնն եղած է:
Այս այսպէս է: Ներկայ գիտութիւնն՝ ընդհանրապէս նիւթակրօն

և անաստուած՝ հոգւոյ անմահութիւնն եւ հանդերձեալ կեանքն չընդունելով՝ յայտնի է թէ մարմնոց յարութեան հետ զործ չու-
նի : Որով հին հերետիկոսներու Սկեդեցւոյ Վարդապետներէն
րիւրիցս եղծուած առարկութիւններու վրայ՝ ներկայ դարս բան
մ'աւելցուցած չէ :

Մեր նպատակն մեռելոց յարութեան վարդապետութեան
հիմնաւոր պատճառքանութիւնքն մի առ մի հոս մէջ բերել չէ-
եւ արդէն իսկ Պատկերի ընթերցողաց համար աւելորդ : Մենք
աւելի կ'ուզենք մեր ներկայ մարմնոյն՝ մանկանացուից եւ ա-
պառնի անմահ մարմնոյն խնդրովն համառօտիւ զբաղիլ այս
հատուածիւ : Այս նկատմամբ մարդկային բնախօսութիւնն քիչ
մը խառնել պէտք է :

Ահա խնդիրն : Ամեն մարդ պիտի յառնէ : Այն ահաւոր օրն
մեր հոգին իր մարմնոյն հետ պիտի միանայ : Դարաւոր ժամա-
նակներով (զուցէ) անջատեալ հոգին պիտի կենդանացունէ իր
մարմինն : Բայց ինչ կերպով պիտի ըլլայ այս : Մեր ունեցած
մարմնոյն նմա՞ն մարմին՝ թէ նոյն մասնիկներէ եւ հիւլէներէ
կազմուած նո՞յն մարմինն պիտի առնու՞մք : Այս հարցման մէջ
երկու խնդիր կայ, զոր յաջորդաբար պիտի քննենք. նախ՝ թէ
արդեօք նմա՞ն մարմին մը մեր ունեցածին պիտի առնունք յա-
րութեան ատեն, թէ ըստ ամենայնի նոյնն. երկրորդ՝ թէ արդ-
եօք մասնակի՞ նոյնութեամբ, կամ տարբարձր նոյնութեամբ. ա-
ռանց բնաւ ներկայ տարերքն ըլլալու :

Բուն մեր նպատակն երկրորդ խնդիրն ըլլալով՝ առաջնոյն
վրայ համառօտիւ պիտի նայինք :

Այո՛, նոյն այս մարմինն՝ որ բնութեան կանոններով պիտի
հոգ զառնայ, օր մը կենաց շնչովն ոգեւորի պիտի. եւ նոյն հո-
գին նոյն մարմինն պիտի կենդանացունէ : Հաւատացեալի հետ
ըլլալով մեր այս խօսքն՝ Ս. Դրոց սոյն կրկին կէտերու վրայ
վկայութիւնն կրնանք յառաջ բերել Յովքայ ցաւոց անկողնէն .
«Քանզի զիտեմ զի մշտնջենաւոր է որ լուծանելոցն է զիս յերկ-
րի, յարուցանել զմորք իմ որ կրեաց զայս ամենայն .» եւ Պաւ-
ղոսի բերնէն, «Զի պարտ է ապականութեանս այսմիկ զգեհուլ
«զանապականութիւն. եւ մահկանացուիս այսմիկ զգեհուլ զան-
«մահութիւն :» Աւելորդ է մի առ մի քրիստոնէական այս վար-
դապետութեան հաստատութեան վկայութիւններն բարդել հոս.
հաւատացեալն կը հաւատայ, եւ իր փաստերն միայն ի Դրոց չէ :

մարդկային զիտակցութիւն , պատմութիւն , աւանդութիւնք , նոյնն կը վստահացնեն . նոյն իսկ լեզուականն : Առ այժմ մեր զբաղումն պիտի չըլլայ՝ թէ ինչպէս ի յարութեան մեր այս մահ-կանացուն մարմնոյն բնութեան հետ նոյն մարմինն առնելով՝ մահ-կանացուն անապական պիտի ըլլայ եւ անմահ . կամ թէ ինչպէս երիտասարդն կամ հինաւորաց ծերունին , տղեղն կամ գեղեցիկն , կատարեալն , անկատարն , հրէչն , եւլն . , ի չափ կատարման հասակի պիտի վերածին . նոյնպէս նաեւ սեռից զանազանութեան , փառաւոր մարմնոց տեսակին , զատապարտելոց մարմնոյն , եւ այլ խնդրոց վրայ պիտի կանգ չառնունք , վայրէկեան մ'առաջ մեր բուն խնդրոյն հասնելու համար :

Խնդրոյն երկրորդ մասն է . Մեր առաջին վայրկեանն ունեցած մարմնոյն եւ յարութեան ժամանակ ունեցալիքին կատարեալ նոյնութեան համար ի՞նչ է անհրաժեշտ պահանջութեան : Պարզ եւ պայծառ պատասխան մը տալու համար՝ խնդիրն քիչ մը պարզաբանել պէտք է . պիտի ընենք այդպէս . վասն զի Պատկերի ընթերցողաց ախորժելի կը կարծենք . եւ պիտի ընենք այդպէս , վասն զի խնդիրն կ'ուզենք անհաւատ կամ անհաւան-ներու եւ հաւատացելոց միանգամայն ուղղել , պարզապէս պիտութեան պահանջած ապացոյցներով . եւ այս գուցէ թէ բացարձակ պարզ ճամբով մը . որուն շատ անգամ առաջին քայլն առած են գոգցես Եւրոպիոյ հռչակաւոր գիտնականք եւ բանի-բուն խորհողք , այլ չտապա . յետս նահանջած , եւ կամ առած քայլին վրայ դադրած : Թէ ինչո՞ւ այսպէս , չգիտեմք . մինչդեռ եւ ոչ մի պատճառ երկիւղի՝ զի շատ լուսաւոր է պողոտայն : Ինչեւէ :

Ներկայ բնախօսութեան հետ սերտիւ կապուած է այս խնդիր , որով այդ գիտութեան զլխաւոր ծանօթութիւնքն պէտք է քննել հոս , որպէս զի յաջորդին կարենանք հետամտիլ :

Որով նախ համառօտիւ այս կէտիս վրայ ուշ դարձունելէ ետք առաջին հատուածիւ , երկրորդին մէջ աստուածաբաններու զանազան կարծեաց զլխաւորներն պիտի համեմատենք , մանաւանդ Ս . Թովմայի կարծիքն . իսկ երրորդ մասամբ՝ այս երկուքն իրարու պիտի համաձայնեցնենք :

Ա . Մարդկային բնախօսութիւն . — Մարդու մարմինն գործի մ'է , որուն գործարաններն՝ կենաց խորհրդաւոր մզմամբն ողեւորեալ՝ յատուկ գործեր կը կատարեն . այսպէս , անդառու-թիւնն , որով մարդ իր մարմնոյն կազմիչներն շարունակ կը փո-

փոխէ, կ'աճի, կը պահպանէ իր անձն եւ իր տեսակն իր մէջ : Claude Bernard այսպէս կը սահմանէ կեանքն . «Բաղադրութեան եւ լուծման կրկին ընդհանուր եւ շարունակ շարժումներ» եւ կը յաւելու , «ապրիլ եւ անանիլ համանուն բայցաւորութիւններ են» :

Cuvier կ'ըսէ . «Կեանքն երազապտոյտ եւ կնճռոտ յորձանք մ'է . հաստատուն ուղղութեամբ, որ միշտ նոյնազգի մասնիկներ կը վարէ իր հետ, այլ անհատական մասնիկներն կը մտնեն ու կ'ելլեն հոն շարունակ . այնպէս որ կենդանի մարմնոյն ձեւն իր նիւթէն աւելի հարկաւոր է իրենս Որչափ որ այդ շարժումն տեւէ՝ մարմինն կենդանի է, կ'ապրի . երբ այդ շարժումն անդամ կերպով դադրի, մարմինն կը մեռնի» :

Այս սահմանք՝ յայտնապէս պակասաւորք, վառն զի կենաց բուն իսկութիւնն չեն բացատրեր , սակայն ըստ բաւականին կենաց յայտնուիլն կամ եռեւման պատճառն կը ցուցնեն , ցոյց կուտան կենաց երկու գլխաւոր գործերն, այսինքն կազմութիւնն եւ լուծումն, կամ շաղկապումն եւ քակումն, եւ (մեր խնդրոյն համար կենսականն) այդ գործոց մէջ կենդանի մարմնոյն մասնկանց յարատեւ նորոգութիւնն , առանց անհատականութեան վնաս պատճառելու :

Մարդու մարմինն կազմող նիւթերն, որոնք անընդհատ կենդանութեան ժամանակ կը նորոգուին , մեր այժմեան պիտցած ութսուն պարզ մարմիններէն ոմանց բաղադրութիւններն են : Այսպէս, բնածուխ, ջրածին, թթուածին, բորակածին, ծծումբ , լուսածին , կրածին , նատրոն , չլորոս, երկաթ, կալիոն , եւլն . : Այսինքն, երկրիս պատեանը կազմող առհասարակ նիւթերն : Գործարանաւորին մէջ այս մարմնոց բաղադրութիւններն անթուելի են : Ասոնց մէջ առաջին չորսն, ամենէն գլխաւորներն , գործարանական մարմիններու հիմունքն են . այսպէս է՝ ուղիտակածինն, նեարգածինն, պանրածինն, զոնդողածինն, պարարտ մարմիններ, եւլն . որով մարդկային մարմինն կազմուած է :

Ասոնց ձեռքով ունինք ջղերն, արիւնն, ոսկրն, երակներն, մորթն, եւլն . . որոնց միութեան արդիւնք են զանազան գործարանք, ինչպէս է հալողական (մարսողական) խողովակն, արեան չրջանի գործարանն, ջղային դրութիւնն, շնչառականն, եւլն . որոնց համերաշխութեան ծնունդն է՝ մարմինն :

Արիստոտէս եւ Ս . Թովմաս՝ գործարանաւոր բաղադրիչաց եւ հանքային նիւթոց իրարու հետ ունեցած նմանութիւնն գի-

տէին, եւ միոյն ու միւսոյն կաղմակերպող մասնկանց մէջ յարաբերութիւն մը նկատած էին: Այս երկու գլուխներու դիտածն այժմեան դիտութիւնն կը հաստատէ, եւ այսօր բնախօսն եւ հանքաբան իրենց վերլուծումն մի եւ նոյն քննութեամբ եւ նոյն հասարակաց բանալեալ կը կատարեն:

Սակայն գործարանաւոր եւ անգործարան մարմնոց մէջ խել մը կարեւոր զանադանութիւններ կան. միայն ասոնց մին կ'ուզենք նշանակել, վասն զի մեր խնդրոյն հետ յարակից է. կենդանութիւն ունեցող բազալորեալն՝ իւրացուցման կանոնաւ կը պահէ իր անձն եւ կ'աճի, մինչդեռ տարրաբանական բազալորեալն բազալորութեան կանոնաւ կը կազմուի. «Բազալորութիւն մը կը կատարուի՝ երբ երկու մարմիններ իրարու հետ միանալով՝ տեսակաբար իրենցմէ տարբեր երրորդ մը կը ծնանին: Ընդհակառակն իւրացուցմամբ երկու մարմիններ այնպէս կը միանան իրարու հետ՝ որ մին միւսին մէջ կը լուծուի եւ կը նոյնանայ անոր հետ»:

Այսպէս կենդանւոյն մէջ կերակուրն մարմին կը զառնայ: Իւրացուցմամբ կը բացատրենք այն կարեւոր գործն՝ որով կենդանի մարմնոց մը ամեն մասնիկներ, նոյն իսկ ոսկրային հիւսկերին, այս անդադար ելումուտով կը նորոգուին շարունակ. այս է կենսական հոսանքն: Բայց որպէս զի մեր մարմնոյն ամեն նիւթերուն նորոգումն կատարեալ ըլլայ՝ որոշեալ ժամանակ մը պէտք է, բայց թէ որչափ. չգիտենք. ըստ բնախօսից համառօտ է այդ: Ժամանակ մը կարեւոր պայմանաւոր կը համարէին եօթը տարին, այլ այսօր չափազանց կը թուի այդ: Ոմանք երեք տարւոյ վերածած են զայն, եւ Moleschoff մինչեւ իսկ քրեաւն որ բաւական է կ'ըսէ:

Որով՝ առանց տահմանելու կարեւոր տեսողութիւնն՝ քիչ ժամանակի մէջ կը տեսնեմք որ մեր մարմնոյն ամբողջ կազմական տարրերն կապարեկապէս կը փոխուին, թէ հիւսուածքն, թէ արիւնն, թէ ոսկրն, մկուռքն, ջիղերն, մաղերն, եւլն., առանց մերն ըլլալէն դադրելէ: Ասկէց վեց եօթը տարի առաջ ուսանն չէ այդ, այլ տարբեր, կազմիչ տարրերն փոխուած են: Քիչ մ'աւելի երկարեմք այս մասին վրայ:

(Շարայարեի)

ԴԱՆԻԵԼԻ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴԲ

(Շարունակութիւն տես է տարւոյ քիւ 24)

Մեր Թարգմանութիւնն կ'ըսէ ի վախճանել մեղաց, ոմանք կը կարգան ի կնքել մեղաց, Մաստրեթ յեղծանել կը պահանջեն մեղաց. թէ այս թէ այն՝ յաջորդող ի կնքել անօրէնութեանց, եւ ի ջնջել անիրաւութեանց խօսքն՝ իմաստն պարզապէս կը յայտնէ. այդ չորս բառերն իրարու տեղ կրնան դրուիլ իմաստն միշտ անփոփոխ մնալով. մեղաց եղծումն, կնքումն, վախճանն, ջնջումն, քաւութիւնն:

Եւ ի գալ յաւիտեական արդարութեան. վերացական բառ եւ կոչումն է այդ յաւիտեական արդարութիւն, վերացական՝ փոխանակ թանձրացեալ անուան դորձածուած. սքանչելի է թէ ողորկեալ բացատրութիւնն. յուսկեանական արդարութիւն ինքն Քրիստոս է, կ'ըսէ:

Եւ ի կնքել տեսեան եւ մարգարէի՝ հաւաքական եղակի է. կը նշանակէ՝ տեսիլք եւ մարգարէք. այսինքն՝ մարգարէութեան եւ տեսեան զաղրելուն:

Ինչ պէտք է հասկընալ եւ յօժանել սրբութեան սրբութեանցն խօսքով. դիտելի է որ եբրայական օրինակն կ'ըսէ. եւ յօժանել սրբոյն սրբոյ. Հօտ Kuenen ի՝ տաճարին սրբութիւն սրբութեանց կամ սրբութիւն սրբոց կոչուած մասին վրայ է խօսքն. բայց այսմ սա ինքն կը մեկնէ այսպէս.

Անտիոքոս Եպիփան տաճարին ողջակիզաց սեղանն պղծած ըլլալով՝ պէտք էր սրբել զայն եւ օծել վերստին՝ որպէս զի կարենար մաքուր պատարագ ընդունիլ: Այսպէս՝ կ'ըսէ, Յուդա Մակարէ կը սրբէ սեղանն եւ տաճարն: Ողջակիզաց սեղանն օրինաց մէջ Սրբութիւն սրբոց կը կոչուի: Եւք. Իթ, 37: Սակայն ընդունելի չէ այս մեկնութիւն. վասն զի ոչ Անտիոքոս եւ ոչ իր ժամանակին կը յարմարի այս:

Եբրայական բացատրութիւնն որ աստէն՝ բնաւ տապանուկին կամ խորանին կամ տաճարին չէ յատուկ, ոչ երբեք տեղական սրբութիւնն կը յայտնէ այդ: Հին կտակարանաց մէջ ուր որ այս բացատրութիւնն կար՝ ուշադիր քննեցի. ոչ մի տեղ տաճարին այդ մասին նշանակութիւնն չունի: Այսպէս Իթ, 37.

է. եղիցի սեղանն սուրբ սրբոյն. Լ, 11, զի սրբութիւն սրբութեանց Տեառն է. 29, է. եղիցի սրբութիւն սրբութեանց. Ղեւտ. Բ, 3, սրբութիւն սրբութեանց ի գոհից անտի Տեառն. 10 սրբութիւն սրբութեանց ի գոհիցն քոց. և ըն. ուր ընթերցողն ամբողջ հատուածներն կարդալով կը համոզուի՝ թէ տեղական չէ այդ բացատրութեան իմաստն, այլ Տեառն սեպհական. Մնացեալ տեղիքն են. Ղեւտ. 2, 25. է, 1, 6. Ժ, 12, 17. ԺԴ, 13. Իէ, 28. Թիւք Դ, 4. ԺԸ, 9. Ա. Մնաց. ԻԳ, 13. Եզեկ. ԽԴ, 12. ԽԵ, 3. ԽԸ, 1. Այս հատուածներու մէջ միայն այդ զոյգ բառերն ահաւած եմ: Այս հատուածներու մէջ բացայայտիչ են այդ բառերն Տեառն Աստուծոյ, եւ կամ ամենասուրբ իմաստն ունին, զոր թէ իրաց եւ թէ անձանց կրնամք սեպհականել:

Երբ վկայութեան խորանին կամ տաճարին սրբութիւն սրբոց կոչուած մասն ուզէ յայտնել երբայերէնն՝ երկրորդ բառին առջեւ յօդ կը դնէ. ինչպէս եւ մեր հայերէն օրինակն՝ արդարեւ թարգմանութեանց ղշխոյն՝ և ղիմորոյն անպատճառ կը կցէ, է. ի մեզ սրբութիւն սրբութեանցն. Եւք, ԻԶ, 33. ի սրբութիւն սրբութեանցն. անդ, 34:

Որով աստէն Դանիելի է. յօժանել սրբութեան սրբութեանցն խօսքին ծայրի ղիմորոյն կամ իրո ձեռագրի վրիպակ նկատելով կամ մանաւանդ յատկապէս անձնական որոշումն՝ կ'ըսեմք. իմաստն՝ յօժանել սրբոյն սրբոց, Փրկչին, Մեծիայի:

Եօթնասնից օրինակն այս փոքրիկ զանազանութեամբ Ա. Հիպպոլիտոսայ աչքին առջեւ էր միայն՝ հոր իր քաղուածոյքն կ'ընէր. եւ սակայն առանց այլայլելու կ'ըսէ. «Ո՛վ ոք սրբութեանց սրբութիւնն՝ եթէ ոչ միածինն Աստուծոյ Որդի. որ ի յայտնելն մարդկան ասաց ղինքենէ. Հոգի Տեառն ի վերայ իմ, վասն որոյ եւ էօժ իսկ զիս» Եւ այս բանացի բացատրութիւնն կը լուսաւորէ միտքն՝ վերջին բառին ղիմորոյն առաջին բառէն փոխադրուած յաջորդին վրայ նկատել. ինչպէս քերականական կանոնք իսկ կը վարդապետեն:

Ա. Եփրեմ՝ աստուական թարգմանութիւնն որ հրէականին հետ նոյն է՝ սոյնպէս կը մեկնէ. Վասն զի օրինաց եւ մարդարէից կատարումն է սրբութեանց սուրբն Քրիստոս:

Որով արեւելեան եւ արեւմտեան հարք միածայն այս խօսքով զՔրիստոս կը հասկնան եւ ոչ տեղական սրբութիւնն, ինչպէս ոմանք այժմ:

Որով կը հետեւի՝ թէ Գարրիելի խօսած եօթներորդն որոշ-

ուած եւ դժուած հօթնեակներն են, Փրկչին գալստեան՝ յաւիտեան կան արդարութեան երեւելուն՝ սրբութեանց սրբութեանն օծանելուն ժամադրութիւնն:

Այսպէս կը յառաջէ խօսքն հրեշտակն . եւ գիտացես եւ խելամուտ լիցիս յելից բանին տալ պատասխանի: Եւ ի շինելն երուսաղեմի մինչեւ ցօծեալն առաջնորդ՝ Եօքներորդք Եօքն, եւ Եօքներորդ վաքսուն եւ երկու. եւ դարձցին եւ շինեսցին հրապարակքն եւ պարիսպք, եւ նորոգեսցին ժամանակք:

Ոմանք Եօքներորդք Եօքն խօսքն որ չաղկապիւ յաջորդին հետ կից է՝ կ'անշատեն յանիրաւի, որով թիւր մեկնութեամբ մինչեւ ցօծեալն հօթն հօթնեակ կ'առնուն, եւ ապա յաջորդող հօթներորդքն մինչեւ Երուսաղեմի նորոգումն կ'երկարեն. սա կան ոչ եբրայեցին եւ ոչ հօթնասունք աշտիս իմաստ չունին. երկուքն ալ եւ չաղկապն երկու խօսքին իբր զօր կը դնեն:

Հրեշտակն կը շարունակէ . եւ յետ վաքսուն եւ երկուց Եօքներորդաց՝ բարձցի օծութիւնն, եւ իրաւունք ոչ իցեն ի նմա՝ եւ քաղաքն եւ սրբութիւնն ապականեսցին առաջնորդան հանդերձ որ գայցէ, եւ ջնջեսցին հեղեղաւ. եւ մինչեւ ի վախճան պատերազմին համառօտելոյ կարգեսցէ զապականութիւն, եւ զօրացուցէ զուխտ բազմաց. Եօքներորդ մի եւ կես Եօքներորդի, դադարեցուցէ զսեղանս եւ զպատարագս. եւ մինչեւ ի ծայրս անկեանն ապականութիւն. եւ մինչեւ ցվախճան եւ ցտագնապ կարգեսցէ ի վերայ ապականութեանն, եւ զօրացուցէ զուխտ բազմաց. Եօքներորդ մի եւ կես Եօքներորդի բարձցին զոմք եւ նուէրք, եւ ի վերայ տաճարին պղծութիւն աներածոյն կայցէ. եւ մինչեւ ի վախճան ժամանակի կատարած տացի ի վերայ աներածին: Վերջին հատուածն Հատինն կը թարգմանէ. եւ ի տաճարին պղծութիւն աներածոյն եղիցի. եւ մինչեւ ի կատարած եւ ի վախճան ժամանակի աներած տացի: Փրկչն մեր Մատթէի ԻԴ, 15. այս վերջին հատուածն կը յիշէ. Պղծութիւն աներածոյն որ . . . կայցէ ի տեղուզն սրբութեան:

Մարգարէութեան ընդհանուր նշանակութիւնն չքննած՝ կուրեւոր է մանակի քննութիւն մը: Առաջին տողն յորում է բարձցի օծութիւնն՝ ըստ եբրայականն ունինք սպանցի օծեալն կամ բարձցի օծեալն: Օծեալն յունական բառիւ Քրիստոսն է. իսկ աստէն ըստ Եօթնամիկ Օծութիւնն՝ Քրիստոս բառին բարձրութիւնն է, զերայրականն, թանձրացեալն զօգցես, իբր օծութիւնն օծելոց. ինչպէս է՝ սրբութիւնն սրբոց. այսինքն է

Քրիստոս ինքն Աստուած : Սպանցի բառն ըստ Եօթանասնից բարձցի ճշգրտոյն է . երբայականն իսկ սաստիւ սպանումն կը նշանակէ, անագորոյն մահ մը :

Եւ իրաւունք ոչ իցեմ ի նմա. կ'ենթադրուի՝ ընդդէմ օրինաց եւ իրաւանց տրուած մահն. իսկ ըստ երբայականին գրեթէ ունինք՝ եւ ժողովուրդ որ մերժելոցն է զնա ոչ եղիցի ի նմա . այս մտաց մօտ է ասորական թարգմանութիւնն, զոր Ս. Եփրեմ այսպէս կը մեկնէ. եւ Երուսաղէմի այլ ոչ լիցի Մեսիա :

Չանազան մեկնութիւններ տուած են այս հատուածիս հինք եւ նորք. ոմանք ի նմա բառիւ Երուսաղէմն կը հասկընան. իբր այն թէ օծութիւնն սպաննուելով՝ յԵրուսաղէմ իրաւունք պիտի չմնան. ոմանք քահանայական օծութեան օրինաւոր յաջորդութեան խախտումն կը համարին. իսկ այլք ոմանք հատուածիս մէջէն բառ մը գաղափարողաց ուշէն սպրդելով ինկած. Յակոբայ մարգարէութեան մէջի Շիլոն բառին նման :

Յաջորդութիւնն է ըստ երբայականին, եւ ժողովուրդ իշխանին՝ որ գայցի՝ աւերեսցէ զքաղաքն եւ զսրբոքիւն. եւ վախճանն նորա հասցէ հեղեղաւ. պատերազմ եւ ապականութիւն կ'արգեալ :

Յայտնի իմաստից խտիր կայ Եօթանասնից եւ Երբայականին մէջ. առաջնոյն իմաստիւ՝ քաղաքն եւ սրբութիւնն եւ ժամանակին առաջնորդն (հրէից) պիտի ապականին. մինչ երկրորդուն՝ առաջնորդին (յարձակող իշխանին) ժողովուրդն պիտի ապականէ քաղաքն ու սրբութիւնն : Առաջ մղելով ընթերցումն հեղեղաւ ջնջեացին, եւ մինչեւ պատերազմին աւարտման կէտն (վախճան) . . . ըստ Եօթանասնից. իսկ ըստ հրէականին՝ անոր վերջն հեղեղաւ պիտի լմնայ . . . :

Այդ վախճան բառն զժուարտութիւն մ'է. ըստ այսմ՝ կրնանք զայդ քերականաբար եւ ըստ թարգմանութեանց զանազանութեան՝ պատերազմի՝ առաջնորդին՝ սրբոքեան յատկացունել. եթէ սրբութեան եւ եթէ պատերազմին յատկացունենք իմաստն ուղղութենէն չենք չեզիր . իսկ առաջնորդին՝ ըստ Եօթանասնից թարգմանութեան կրնանք տալ, այլ ոչ ըստ հրէականին, ինչպէս ինթերցողին գիւրին է ըմբռնել : Ուստի Պ. Kuenen ի թարգմանութիւնն՝ թէ գալիք առաջնորդն հեղեղաւ պիտի ջնջուի՝ սխալ չէ, բաւական է որ Եօթանասնից վրայէն բլայ :

Յաջորդն ըստ երբայականին այսպէս է. եւ հաստատեսցի

զուխտ ընդ բազումս յեօթներորդի. եւ ի կես եօթներորդին դա-
դարեցուցե՛ց զգոհս եւ զպատարազս. եւ ի վերայ քեռց ապա-
կանութեան եկեսցե՛ ապականողն, եւ մինչեւ ցլախճան կարգ-
եալ. եւ տարածեսցի ի վերայ ապականութեան:

Ապականութիւն բառն՝ հրէական շիքքուս՝ ընդհանուր դոր-
ծածութեամբ զբոլորոյ կամ կողց սեպհական է: Այդ բառ մեր
թարգմանութեան մէջ գարշելի, զազրօտի կը փոխուի. ինչպէս
Գ. Թագ. ԺԱ., 5, 7. զհետ Աստարտայ գարշելոյ սիղոնացեոց.
Դ. Թագ. ԻԴ., 13-24. Քամովայ զազրօտոյ Մովաբայ. Մեկ-
րոմայ գարշելոյ Ամոնայ. եւ ինչ. ի Ոջ մի անդ հին կատակայ մէջ
կերայերէն այդ բառ կողց իմաստէն զատ նշանակութիւն չունի:

Թեւ բառն որ յերբայականին՝ կը նշանակէ՝ մանուսանդ այս
խօսքերուն մէջ անկեան ծայրն, խորն, ինչպէս մերքն թարգ-
մանած են. նոյնպէս հանդերձին զբոլորն եւ յղանցքն կը յայտ-
նէ. իմաստն եթէ միով եւ եթէ միւսով պայծառ է, վասն զի
մինչեւ ի խորս՝ մինչեւ յալուցս ապականութիւն կ'ըսէ: Ոմանք
այս քեւ եւ դրօշեալ (ապականութիւն) իմաստէն կը հետեւցու-
նեն՝ Հռովմայեցեոց զբոլորն կամ պատկերեալ արծուէնչանե-
րով Երուսաղեմի վրայ դիմելն, եւ քաղաքն աւերելով տաճա-
րին մէջ կ'եսարի արձանն եւ արծուէնչան կանգնելն:

Եթէ այս՝ եթէ այն՝ մարգարէութեան իմաստն այս էր ՝
Այս հակիրճ բացատրութիւններէ յետոյ սկսինք քննել խնդիրն.
այսինքն՝ թէ ճշմարիտ նախատեսութիւն մ'է այս՝ թէ գործոյն
կատարումն ետք յերկրուած բանատեսողական զրութիւն մը.
պէտք է խնդրել՝ թէ այդ օծութիւն բառով արդեօք Մեսիայն՝
թէ Կիւրոս՝ կամ Յովսեփեկ մեծ քահանայն կամ Ոնիաս եւ կամ
այլ ոք հասկըցուի: Դարձեալ՝ թէ ըստ երբայականին կարգանք՝
առաջնորդ ըսելով Անտիոքոս Եպիփանն թէ զՏիտոս եւ Հռով-
մայեցիս կը հասկընայ. եօթներորդաց խնդիրն հիմնական բլա-
յով՝ զայդ պէտք է պարզել. եւ վասն զի նախատեսութիւնն
այդու կ'ըսվի մենք ալ առաջ անով զբաղինք:

Տեսութեանս մէջ Եօթներորդին ինչ կը նշանակեն. այս
եօթներորդին համբելու կէտն ո՛ւր է. ուստի՝ կ'ըսվին ո՛ւր կը
հասնին:

Երբայական Շաբուա բառն զոր մարգարէն կը գործածէ
առանձն՝ ճշդիւ Եօթներորդ ըսել է. Երկու իմաստիւ միայն վա-
րած է. մին՝ եօթնեակ մը, եօթն օր. միւսն՝ եօթն՝ ամ. բնաւ

չենք գտներ եօթն եօթնեկի՝ կամ եօթն ամսոյ նշանակութեամբ։ Այսպէս հրէայք օրերուն եօթներորդն՝ որ է չարաթ՝ կը պահէին, նոյնպէս տարիներու եօթներորդն՝ որ է չարաթական տարին։

Իրաւ է որ Դրոց մէջ այս բառ միայն օրերու չարաթն կը ցուցնէ, սակայն Դանիէլ տարիներու չարաթուն տեղ ալ կը դնէ զայդ. վասն զի մարգարէս քիչ մը վերջը սովորական չարաթուն վրայ խօսելով՝ օր բառն կ'աւելցունէ, այսպէս. Ես Դանիէլ եի ի սուգ երիս եօթներորդս անուրց. հաց ցանկութեամբ կերայ, ես միս ես զիճի ոչ եմուտ ի բերան իմ, ես իւղով ոչ օծայ, մինչեւ ի կատարել երից եօթներորդաց անուրց. Ժ, 3. Եթէ Թ՝ զլսոյն մէջ օրական եօթներորդաց մօռք ըլլար այդ չարաթու բառն՝ անշուշտ օր բառն պիտի յաւելուր, ինչպէս հոս։ Եւ արդէն իսկ եղելութիւնքն ակն յայտնի ցոյց կուտան տարեկան եօթներորդ ընդունել զայդ, եւ ոչ օրական։ Եղեկիէլ՝ Դանիէլի ժամանակակից՝ երբ օրական եօթներորդի վրայ կը խօսի՝ օր բառն կ'աւելցունէ։ Միայն Դանիէլ եւ Եղեկիէլ չեն տարեւոր եօթներորդն գործածողք, արտաքին զրիչներն իսկ ունին այդ սովորութիւնն, այսպէս Վարդոն, եւլն։

Եօթնասուն եօթներորդաց գումարն է՝ չորս հարիւր ինըսուն տարի. անանջըպետ ժամանակ մը. Երեմիայ մարգարէս ապա՛ծ եօթնասնամեայ զերութեան ժամանակին համաճայն։ Սակայն որչափ ալ այս եօթնասուն եօթներորդք իրարու պիտի յաջորդեն՝ մարգարէն եօթն եօթներորդք՝ այսինքն քառասունութին տարիներ կ'անջատէ, առաջին ժամանակ. ապա վաթսունուերկու եօթնեակներ՝ այսինքն՝ չորս հարիւր երեսունու չորս յաջորդ տարիներ. եւ ապա վերջին եօթներորդ մը՝ որուն կէսն նշանաւոր է։

Այս չորս հարիւր իննսուն տարիներն կ'ըսկսին Երուսաղեմի վերաշինութենէն, վասն զի յայտնապէս է պատգամն. Եւ ի շինելն երուսաղեմի մինչեւ ցօծեալն անաջնորդ . . . ուստի սխալ է Պ. Kuenen ի հաշիւն, որ Երեմիայ բարեկենսան դերութեան կատարածն նախատեսած ժամանակէն սկսելով մինչեւ ցիւրոս կը հասցունէ։ Երեմիայ զերութեան գարձն նախատեսած է, այլ ոչ Երուսաղեմի շինութեան պատգամն տուած։

Հրէից դարձին համար ի Պաղեստին չորս հրաման ունինք. առաջին հրովարտոյն է Կիւրոսի. 536 նախ քան զԲրիստոս, առաջին տարի իշխանութեանն. թոյլ կուտայ հրէից դառնալ ի Հրէաստան եւ տաճարն կանգնել. Երուսաղեմի շինութեան

խօսք չկայ. Բ Մնաց. 12, 22-23. Ա. Եզր. Բ, 8 . . . Երկրորդ հրովարտակն է Դարեհի Վշտասպեան 520 Ն. Ք. տաճարին շինութեան նիւթն հրաման կ'ընէ տալ, հոս ալ քաղաքին շինութեան խօսք չկայ. Ըացի Ա. Եզր. Դ, 53 : Երրորդ հրամանն է Արտաշիսի Երկայնարողուկ իշխանին, եօթներորդ տարին, զրեթէ 467 Ն. Ք. Այս իշխան հրաման կ'ընէ բոլոր հրէից Եզրասի հետ զառնալ ի Հրէաստան. ձոխ ընծայ եւ սպաս ու պատարագներ տալով տաճարին. Ամեն համարձակութիւն կուտայ ըստ իրենց օրինաց երթալու, սակայն զիտելի է որ Երուսաղեմի շինութեան համար բացարձակ հրաման՝ ոչ երբէք կը տեսնենք այս ժամանակ, եւ ոչ իսկ որոշակի խօսքն :

Չորրորդ հրովարտակն դարձեալ այս վերջնոյն է. քսաներորդ ամ իշխանութեանն 454 Ն. Ք. Այս հրամանագրաւ Նեեմի Երուսաղեմի շինութիւնն եւ պարսպաց ու զրանց կանդնումն կ'ընդունի. Նեեմի Ա. Այս ժամանակ հակառակորդաց ձեռքէն կրած տապալակ ու դառնութեան մէջ քաղաքն կը կանդնի, կը պարսպի, դռներն կ'ապուցուին : Դանիելի կանխատեսութեան հետ կէտ առ կէտ միաւրան :

Այսչափ խօսք բաւական է այս կէտին վրայ. այլ փոքրիկ հանդոյց մ'ալ լուծել պէտք է դեռ :

(Շարայարելի)

Ծ Ն Ն Դ Ո Յ Օ Ր Ե Ր Ն

Ելից ի դուխ 11 կը կարգանք : Զի զվեց օր արար Տէր Աստուած զերկինս եւ զերկիր, եւ զծով եւ զամենայն որ ի նոսա, եւ հանդեսու յաւուրն եօթներորդի. այլ Ծննդոց առաջին դուխն մանրամասն մի առ մի ժամանակագրական կարգաւ իւրաքանչիւր օրուան դրօն կը նկարագրէ : Առաջնովն՝ նիւթոյն ստեղծումն կը պատմէ, երկրորդան՝ հաստատութեան, երրորդան՝ տնկոց, չորրորդան՝ արեգական եւ լուսաւորաց, հինգերորդ՝ ջրայինք եւ օդայինք, վեցերորդովն՝ ցամաքային կենդանեաց եւ մարդու :

Հին մեկնիչք Գրոց խօսքն ըստական իմաստիւն առնելով օրն ըստ մեր այժմեան գործածութեան հասկցան :

Սակայն Երկրաբանական դիտութիւն լոյս տեսնելով՝ աշխարհիս մեր կարծածէն աւելի հին ըլլալն անտարակուսելի կերպով ցոյց տուաւ: Հնէախօսութիւնն երկրիս զոնազան ներքին խաւերուն մէջ այսօր անյայտ եղող կենդանեաց մնացորդն յայտնեց, Իւրաքանչիւր խաւ իր բուսական եւ կենդանական նըշխարն ունի. այնպիսի դարուց վերաբերող՝ յորս մարդ դեռ եւս կենդանութիւն չունէր: Ամենէն վերջին խաւն՝ այսինքն է մեզ ամենէն մօտ եղողն՝ մարդկային նշխարն ունի:

Այդ մնացորդք բրածոյք կը կոչուին: Ինչպէս այսօր՝ նոյն եւ հին ժամանակ ծովուց յատակն կաւային՝ աւազային եւ կըրաքարային խաւեր կը գոյանային. որոնք ժամանակաւ հերձաքարային ժայռեր, կճեայ ապառաժներ կը կազմէին: Ասոնց մէջ թւաւոր ջրային կենդանեաց խեցի եւ ոսկրոտի կը գտնուին, ամենեւին անարատ. այնչափ՝ զի անմարթ է կարծելն թէ ջրոց մեքենական զօրութեամբ մղուած տարուած ըլլան հոն այդ որձաքար ժայռերուն ծոցին մէջ: Զնստական խաւերու անհուն թանձրութիւնն, որոնք մարդոյ երեւումէն առաջ գոյացած են, բարձրաձայն կ'ըսեն՝ թէ երկրադնտիս ստեղծման եւ կատարեալ կազմաւորութեանն համար վեց օրն անբաւական է:

Երկրիս խաւերուն թանձրութիւնն 15 է մինչեւ 20 հազար միլի կը համարուի. առ այդ՝ այսօրուան մեր աշաց առջեւ ծովերու եւ լճերու դոգն ձեւացած զնստական խաւքն բերելով՝ անհուն ժամանակի կտրօտ կ'ըսենք: Վասն զի այսօր ջրերց քանդիչ եւ չինիչ զօրութեան արդիւնքն նոյն էւ նման են անցելոյն:

Երկրաբանական դարուց մէջ բուսական կենաց զարգացումն՝ ստեղծագործութեան երկարժամանակեայ տեւողութիւնն կը հաւաստէ: Ասոնց դարաւոր ժամանակաց կարօտելու խնայէս հնար է այդ խեղճուկ բուսականներու գալ խոնիլ եւ անոսպառ հանածխոյ ամբարքն կազմել, որոյ համար ժամանակն եւ ջերմութիւն միանգամայն դործած են:

Հարկ չէ կարծել՝ թէ այդ բոյսերն ամենքն խմբովին զրուած ըլլան մի տեղ. ջրոց մեքենական ոյժն դործած է. սակայն թէ այս թէ այն՝ ապրած են ատենք տեղ մը: Կալէոի մէջ մինչեւ 102 միլերք կան հանածխոյ. մին միւսոյն վրայ. միջանկեալ հերձաքարային ժայռերով: Հնարք են ըսելն՝ թէ բնածխային դարն նպաստած է այս կազմութեան, բանաստեղծական գիւտ:

Այլ հանած խային դարն երկրաբանական ժամանակաց ամենաչնչին միջոցն է. դաճն նոյնպէս եւ աւելի մանր կենդանեակներով կազմուած է. ապա կուգայ երրորդային դարն յորում ցամաքային ստնաւորք կ'աճին: Այս ամենն բացատրելու համար բիւրաւոր տարիներ կը պահանջեն երկրաբանք:

Աստեղագիտութիւնն երկնքի խորոց մէջէն աստղեր ցոյց կուտայ մեզ՝ որոնց լոյսն ընդունելու համար 6000 տարի երկրազնտիս վրայ սպասելու էր. բայց մենք կը տեսնենք զանոնք, մեր հարք ալ տեսած էին:

Այս ամենն պարզապէս ցոյց տալու համար յաջորդ երկրաբանական ցուցակն կը դնեմք, յորմէ զիւրին է գիտութեան պահանջած կարգն եւ կենաց յաջորդութիւնն նկատել ըստ Գրոց:

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱԿ

Դար	Գետին	Էական երեւման բուսական
Ներկայ	Այժմեան	Մարդ
Չորրորդ	Չորրորդ	Բարձր. Ստնաւորք
Երրորդ	{ Երրորդ Երկրորդ Առաջին	Պարկաւորք եւ Թռչունք
Երկրորդ	{ Կրային Կրամիջին Յուրային Նոային	Զեռունք, Սողունք, Չկունք
Առաջին	{ Պիրմային Բնածխային Դեռնեան Սիլուրեան Եռարոյթ Անբրածոյ	Կակղամոթք եւ Ողորկապատեանք

Buckland վարդապետին կարծիքն. — Բրիտոնեայ գիտնական մեկնաբան վարդապետն զիտութեան պահանջած դարաւոր ժամանակն երկրազնտիս կազմութեան եւ Ս. Գրոց օր բառն այսպէս կ'ուզէ հաշտեցունել, բառական առմամբն.

Նիւթոյն ստեղծման՝ որ ըստ իր դրութեան վեցօրեայ արարչութենէն դուրս է՝ եւ առաջին օրուան մէջ անսահման ժամանակ մը կայ, այդ ատեն ապրած պիտի ըլլան այսօր յայտնի

եղող բուսական եւ կենդանական ըրածոյք: Այս դար երկրաբանական միջոցին համապատասխանն կը համարուի . որ սոսկալի ընդհանուր յեղաշրջմամբ մը լմնցած է . յորում ամբողջ երկրագունդս քաղոսական վիճակ մը ստացած է. եւ երկիր երանքեւոյք եւ անպատրաստ, Այս նոր շրջանին մէջ նորէն կաղմաւորութիւնն կ'ըսկի երկրիս, որ վեց, օր տեւած է, 24 ժամ իւրաքանչիւր օրն . ըստ բառական իմաստի Ս. Գրոց . Որով Գրոց առաջին գլուխն ոչ թէ երկրագնալիս առաջին կաղմուելն՝ այլ առաջին յեղաշրջմանէ յետոյ վերստին կաղմաւորութիւնն կը նկարագրէ:

Այս գաղափարիս պաշտպանք իրենց փաստն կը հիմնեն նիւթոյն ստեղծման Գրոց մէջ որոշ յիշատակն չըլլալուն վրայ, իբր վեցօրեայ արարչութեան մասն. եւ երկրորդ՝ զի եկեղեցւոյ Հարք եւ Վարդապետք իրաց սկսելուն եւ եղիցի լոյսին մէջ՝ որով առաջին օրն կ'ըսկի՝ միջոց մը կը նկատեն: Եւ իրաւամբ կը յաւելուն՝ թէ այս դրութեամբ գիտութիւնն Գրոց հետ չկորնար մրցիլ եւ հակառակիլ: Սակայն գիտելու է՝ որ եթէ այս բացասական փաստերով մեր գիրքն կարող ըլլանք պաշտպանել, այլ գիտական համոզումն դոյացունել չենք կարող:

Անտարակոյս ի հարց չատեր լուսոյ եղելութեամբ առաջին օրն թուած են, նիւթոյ արարչութիւնն առաջին օրէն դուրս ձգելով. սակայն այս տեսողութեան վրց օրերուն մէջ չմտնելէն այն միջոցին բոլոր այժմեան կենդանական եւ բուսական բրածոյից պարած եւ զարգացած ու ջնջուած ըլլալն չկրնար հետեւիլ:

Եւ ո՛վ կրնայ այնպիսի յեղաշրջումն մտածել՝ որով առհասարակ ամեն կենդանիք եւ բուսականք յանկարծ ջնջուին, եւ լոյսն սպառի. այն աստիճանի եւ այնչափ երկարատեւ՝ զի Գիրք կարենան ըսել՝ եւ երկիր երանքեւոյք եւ անպատրաստ, Եւ միթէ օրէն է խորհիլ՝ որ երկիր դարաւոր շրջանաւ կաղմաւորած՝ կենդանեօք եւ բուսովք զարդարուած՝ յանկարծ՝ մինչ մարդն գոգցես պիտի երեւի՝ եղծանի ի սպառնապուռ հարուածելով մինչեւ լուսոյն խաւարել:

Ընդունինք պահիկ մը երկրիս այսպէս յեղակարծ շրջումն, որով խաւարին անդնդոց մէջ գլորած՝ աներեւոյթ եւ անպատրաստ վիճակ մ'ունենայ. ինչպէս Ծնունդք կ'ըսեն: Նոր ստեղծման մէջ նոյն օրէնքն պէտք է նկատենք. փառն զի բնութեան օրէնք Արարչին անփոփոխելի ստորոգելաց պատկերք՝ հաս-

տատուէն են. այս հնար է այդ օրինաց փոփոխել, այլ ո՛վ կարող է վկայ ըլլալ այդ երեւութին: Այս գաղափարն պաշտպանը՝ նիւթոյ ստեղծումէն յետոյ՝ Գրոց լռած տեւողութեան մէջ՝ բռնոց եւ կենդանեաց ծնունդն եւ ածուցն աստիճանաւ եւ մեղմիւ կ'ընդունին, երկար դարերու միջոցաւ. արդ ինչո՞ւ այդ կանոնն կ'ուղեն զլանալ երկրորդ արարչութեան՝ վեց հատ 24 ժամերու անձուկ միջոցին մէջ փակելով ամեն բան մինչեւ մարդու երեւումն անգամ:

Գարձեալ, եթէ երկրագնդին պատմութիւնն երկու զխաւոր մասի կը բաժնուի, յորոց մին ի սպառ կը լռեն Գիրք եւ միւսն կը նկարագրեն, կրնայ արդեօք ըսուի՝ թէ այդ երկու մասերու իրարմէ բաժանման կէտն ո՛ւր է: Արդեօք երկրաբանական կոչուած դարուն վերջն, թէ չորրորդին: Սակայն եթէ հնէաբանութեան հաւատանք՝ մարդն էութիւն ունի եղեր այն ասին: Վասն զի մամուլի եւ անգնադադանին ոսկերայ հետ մարդկային նշխարք եւ այժմեան մեզ ծանօթ կենդանեաց մնացորդք կը գտնուին. ուրեմն ըսե՛նք թէ Մենդոց տուած մարդէն առաջ մարդ կար երկրիս վրայ:

Ենթադրելով թէ երրորդ դարուն կատարածին աշխարհիս վերստին կաղմութիւնն գործուած ըլլայ, ճշմարիտ է թէ մարդ չկար այն դարուն, սակայն խել մը երրորդական տեսակներ կ'ապրին այսօր. որով անհնար կ'ըլլայ ըսել՝ թէ համաշխարհիկ յեղաշրջումն ամեն բան ջնջած փճացուցած ըլլայ մինչեւ լոյսն անդամ խաւարել: Յառաջանալով այսպէս կը համոզուինք որ եւ ոչ մի դար եւ ոչ մի յեղաշրջումն համայնաջինջ եղծումն գործած չէ երկրիս վրայ. այնպէս մինչեւ նախկին եւ նոր աշխարհս իբր կրկին նորաստեղծումն նկատել տայ:

Mgr. Clifford ի գաղափարական դրութիւնն. — Cliftonի եպիսկոպոսն կ'ըսէ՝ թէ Մովսէս արարչութեան պատմութիւնն ընել ուղած չէ. այլ իր նպատակն էր Աստուծոյ քտնի մը պործերուն նուիրել շարթուն օրերն. ինչպէս որ Եզրիպտացւոց սովորութիւնն էր: Որով առանց ժամանակագրական հաշուոյ

Ինչպէս որ յայտնի է՝ այս դրութեան հիմն եղիպտական եօթնեակն է. սակայն աւելորդ է ըսելն՝ թէ եղիպտական եւ հեթանոսական եօթնեակին վրայ հիմնել Մովսէսի պատմութիւնն անտանելի է նոյն խել զխտութեան, որ բոլորովին մանաւանդ հաղառակն կը խօսի, մեծամեծ եւ անհաղառակելի փաստերով:

եւ Եղիպտացւոց եօթնեակն ամենեւին երրայականին նման չէ. ոչ սոցա՝ ոչ քաղցէացւոց եւ ոչ այլ մերձաւոր ազգաց նմանութեամբ հիւսած չէ Մովսէս իր նկարագիրն:

Ամենեւին զարմանալի չէ թէ Աստուած Մովսիսի տիեզերաց զիտութեան զաղտնեաց մի մասն հաղորդած ըլլայ, թէպէտ եւ կրնանք ըսել՝ թէ Մովսիսի չէր ուղղակի այդ յայտնութիւնն այլ Նախամարդոյն, ուսկից Մովսէս անարատ կ'ընդունէր աւանդութիւնն. մինչդեռ այլ ազգեր՝ ինչպէս Բերդի վկայութենէն յայտնի է՝ զիցական աւանդութեամբ նոյնն կ'ընդունէին:

Միթէ զարմանալի չէ՞ որ Ս. Գրոց տիեզերագրութիւնն՝ այն պահուն յորում Երկրաբանութիւնն ոչ ուղղափառ ընթացքովն կը յառաջէ՝ մեծ սքանչանաց առարկայ կ'ըլլայ: Երկրաբանութիւնէն աւելի ոչ մի գիտութիւն այսպէս շուտ զուլս ծրուած չէ Գրոց առջեւ: Այս մեծ դէպքն զիպուածի արդիւնք չկրնար ըլլալ:

Երկրաբանութիւն երկրիս պատմութիւնն երեք զլիաւոր ժամանակամիջոցի կը բաժնէ նախ քան զմարդոյ երեւումն. մին է բուսականաց տիրապետութեան շրջանն, երկրորդն՝ Ջրային կենդանեաց, երրորդն՝ ցամաքայնոց, ճիշդ այդ կարգն Ծննդոց մէջ կը գտնեմք, երրորդ՝ հինդերորդ եւ վեցերորդ օրերու կարգաւն. միւս օրերուն մին լուսոյ ստեղծման վրայ է, միւսն հաստատութեան, երկնային մարմնոց, այս իրաց կարգին մէջ երկրաբանութիւնն խնդիր չունի:

Օր-Դարոս դրոսթիւնն. — Առաջին երկու զրութեանց դէմ՝ որ շատ հետեւողն եւ ունեցած չէ, Օր-Դարու զրութիւնն Ծննդոց զրոց օր բառն անսահման ժամանակաւ դարեւ հասկնալ կը քարոզէ. իր հիմն Ս. Գրոց վրայ է: Մի միայն օրինակ յիշենք ի Գրոց. Ծննդոց Բ, 4.

«Այս է զիր արարածոց երկնի եւ երկրի, յառաք յորում արար Աստուած գերկիցս եւ գերկիր . . .» . յայտնի է որ հոս խօսքն 24 ժամուան օրն չհասկըցուներ. վասն զի երկնի եւ երկրի ամբողջ արարչութիւնն կը ծանուցանէ:

Գիտնալու է որ Երրայեցիք դար բառին համիմաստ բառն չունին. ուստի բնաւ զարմանալի չէ թէ երբեմն իրարու տեղ նոյն բառն փոխադրեն. Նոյնպէս կարեւոր է գիտնալ՝ որ Մովսէս արարչագործութիւնն վեց դարու մէջ փակելով՝ եօթնեակին հիմն կ'ուզէր գծել այնու. Առ այդ երկու իմաստներն ներփա-

կող երրայական Յով բառն կը վարէ, եւ փոխանակ սկիզբն եւ վերջ ըսելու՝ առաւօտ եւ երեկոյ բառերն կը դնէ:

Ինչպէս ի սկզբան ըսինք՝ աստղաբաշխութիւնն Ծննդոց օրն դարաւոր շրջան կը կարդայ, Հեռագէտն այնչափ հեռաւոր աստղեր ցոյց կուտայ մեզ՝ որոնց լուսոյն բոպէի մէջ 75,000 մշտն ընթացքով՝ 10,000 տարի պէտք էր մեզ տեսանելի ըլլալուն. եւ զորս այսօր կը տեսնենք մեք: Նոյն խակ միլիոն մը տարիներու վրայ կը խօսի. եթէ ինչպէս կը կարծուէր աշխարհս վեց կամ ութ հազար տարուան կեանք ունենար՝ յայնժամ անծանօթ պիտի մնային այդ լուսաւորք:

Օրն արեղական ելքումուտքով կը չափուի. արեւն ըստ գրոց չորրորդ օրն կ'ըստեղծուի. առաջին երեք օրերն ինչ հաւելով են. ինչպէս առանց արեւու առաւօտ եւ երեկոյ կ'ըլլայ:

Ս. Գիրք կ'ըսեն՝ թէ Աստուած եօթներորդ օրն հանգեաւ. այդ օրն ոչ առաւօտ ունեցաւ եւ ոչ երեկոյ. մինչեւ այսօր այդ եօթներորդ օրն է որ կը տեւէ մարդոյն ստեղծումէն ի վեր: Որով յայտնի կ'ըլլայ՝ թէ առաջին երեք եւ վերջին եօթներորդին նման օրեր կամ դարեր կրնամք ամենայն ուղղութեամբ համարել չորրորդն՝ հինգերորդն եւ վեցերորդն:

Հին ազգերն առհասարակ՝ յորս մանաւանդ Քաղղէացիք, Փիւնիկեցիք, Ետրուսկք, Պարսիկք արարչութեան վեց շրջանաւ կատարուին կ'ընդունին. մեզ հոգ չէ թէ այդ ի հրէից կամ ի նախնական աւանդութենէ անցած ըլլայ անոնց:

Ծննդոց Բ, 5, 6 կը կարդանք:

«Յաւուր յորում արար Աստուած զերկինս եւ զերկիր, եւ զգամնայն բանջար վայրի՝ մինչ չեւ լեալ էր ի վերայ երկրի, «եւ զգամնայն խոտ վայրի՝ մինչ չեւ բուսեալ էր. զի չեւ եւս էր «տեղացեալ Տեառն Աստուծոյ ի վերայ երկրի» Ենթադրենք 24 ժամուան օրեր. ո՞վ ինչ կարող է ըմբռնել, երբ նոյն երրորդ օրն ջուրերն՝ առաջին անգամ դեռ կ'ըսկսին քաշուիլ եւ ցամաքն կ'երեւի, եւ նոյն օրն քանի մը ժամուան մէջ բոյսերն եւ տունկեր կ'աճին, եւ այնչափ կը ցամաքի հողն մինչեւ անձրեւին չըտեղալն կը յիշուի:

Տիեզերական օրեր. — Կարեւոր դրութիւն մ'է Ծննդոց օրն ոչ թէ եօթներկին օրերն՝ այլ տիեզերական օր համարել. ինչպէս են Դանիէլի 70 շաբաթներն. տարեկան շաբաթներ եւ ոչ օրական:

Ահա այս նոր դրութեան հիմնւ Արրահամ իր հետն տարաւ իր նախնեաց այս աւանդութիւնն ի Քաղցիս, ուր պանդխտեցաւ. եւ իրմէ ժառանգեց Մովսէս, զոր Հոգւոյն ներդործելովն ի գիր արձանացուց, Քաղցիք արրահամեան այդ աւանդութիւն ընդունելով՝ աշխարհիս ստեղծման համար օրեր կազմեցին ընդ երկար տեւողութեամբ. զորս 12 ժամու բաժնեցին, 6 գիշերոյ եւ 6 տուընջեան ժամեր. իւրաքանչիւր ժամ 60 վայրկեան եւ մէն մի վայրկեան 60 րոպէ. Այս արեգեւրական օրուան մի րոպէն՝ սովորական տարի մ'էր. մի վայրկեանն՝ 60 տարի, իւրաքանչիւր ժամն 3,600 տարի, եւ օրն՝ 43,200 տարի. Բերողի հատուկոտորէն տեղեկացած եմք ասորս:

Այս հաշուով Մովսիսի վեց օրն՝ մինչեւ մարդոյ երեւումն կ'ընէ 259,200 տարի:

Աքանչեի զիւտ մ'է այս Ս. Գրոց եւ Գիտութեան համաձայն:

(Շարայարեի)

ՅՈՒՇ ՄԸ

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻԻՄԱ, ՈՐԴԻ

Քառասունուհինգ տարի աշխատեցաւ թատրոնի մէջ ամբոին զուարճացնելու, եւ աւելի ակորժելի բոլալու համար՝ ժամանակակիցներն ապականեց իր գրուածքով քան զոր չէ հնար պղծելով. գովուեցաւ, հարստացաւ, Ակադեմիոյ անդամ եղաւ, եւ առանց Աստուծոյ մեռաւ: Յաճախ Աւետարանին վրայ խօսած էր, անձնուէր տեսարաններու տուեալ շատ անգամ յուզուած էր: Օր մը Ակադեմիոյ մէջ հայհոյող կաճառորդի մը զէմ փառք համարած էր իրեն զՓրկիչն պաշտպանել, Ափսո՛ս, ճշմարտութեան եւ իր մէջ եղող վիհն չգիտցաւ անցնիլ: Մայրը հրեայ էր, մեծ մայրն՝ սեւամորթ. մկրտուած չէր: Այլ իր զաւակներն քրիստոնեայ են, ջերմեռանդ, եւ աղջիկն բարի քրիստոնէի կին:

Սիրած լաւ յարաբերութիւնքն յոյս կը չնչէին մահուընէն առաջ դարձի գալու, Աստուծոյ վեհ ներդրութեանն արժանանալու: Ըսենք թէ ժամանակ չունեցաւ, իր փափաքներուն՝ ազիտութեանն՝ իրեններուն բարեպաշտութեան եւ մեղաստանի մը մէջ վախճանած սուրբ քրոջն նայելով, կրնանք յուսալ:

Թատրոնական այս պարզ վճռով գրուած էր կտակը. Ոչ քահանայ, Ոչ զինուոր, Ոչ ճապ:

Թէպէտ եւ նախարարք ներկայ էին՝ այլ չատ անշուք եղաւ իր թաղումն : Գերեզմանին մօտ՝ ուր միայն փոստան կը պաշտօնէր եւ ոչ մի ձայն չէր լսուեր, իր երկու աղջկունք եւ փեսայն՝ պատուական զինուոր՝ ծունկի եկան , եւ Աստուծոյ խորհուրդն այդ ազատախոհ մարմնոյն եւ տխուր արարողութեան մէջէ ձայնեցին :

Ճամբորդութեան ազդեցութիւնն. — Ահա Տիւմա Որդւոյն խորին զգացած ազդեցութիւնն. իր մահուան օրն՝ երեքշաբթի 16 նոյեմբեր՝ անշուշտ չատ թանկազին եղած պիտի ըլլայ այդ յիշատակն . եւ նոյն իսկ ցաւազին մահէն յետոյ միտիթարսկան է այդ :

« . . . Ըստ ինքեան նախորդ գրուածներէս պէտք էիք ճանչնալ՝ որ ես այդ ճամբորդներու պէս չեմ որոնք ոչինչ տեղ կ'ոգեւորին , որոնք՝ իրենց առաջնորդին զիտեցէք ըսած տեղը կը դիտեն, եւ կամ կանխաւ իրենց զիտողութեան ապսպրուած մարդոց եւ տեղերու առջեւ՝ իրենց սրտին անդնական զգացումներն ցոյց տալ կը կեղծեն. ոչ, ես իմ զգայութիւններս գտնածեցի, եւ իմ ընթերցողներուս ներկայացունելու համար զանոնք՝ մերկացուցի. զգացածս տկար կերպով պատմեցի , դուքէ , այլ զգացածէս դուրս բան չսլատմեցի : Ուստի հաւատացէք երբ ըսեմ՝ թէ այս ունեցածիս նման զգացում կրած չէր բնաւ սիրտս, երբ ութ հարիւր ոտք երկայն գոթացի սրահի մը ծայրէն տեսայ խրճիթի մը դուռը բացուիլ, եւ այդ դռնէն ժամաւ նակաւ մթազնած կամարներու տակ երեւիլ ճերմակ ալիքով միայնակեաց մը՝ Ս. Պրոկնոյի արկանելին վրան ձգած՝ որուն վրայէն սահած ութ դարեր ծալք մ'անգամ փոխած չէին : Ծանր ու հանդարտ՝ սուրբ մարդն առաջ քայլեց , ձեռքի կանթեղին սփռած դողդոջուն լուսոյն շրջանակին մէջ տեղ . մինչդեռ առջեւն ու ետին ամբողջովին խաւար էր : Երբ դէպ ինծի ուղղեցաւ, ծունկերս զգացի կթոտիլ, ծունկի եկայ . այս դիրքի մէջ տեսաւ զիս . բարի դէմքով մօտեցաւ եւ ծռած զլսուս վրայ բարձրացունելով ձեռքն, ըսաւ ինծի .

«Որդեակ իմ, կ'օրհնեմ զքեզ եթէ կը հաւատաս . կ'օրհնեմ զարձեալ՝ եթէ չես հաւատար» :

Ծիծաղեցէք եթէ կ'ուզէք, բայց այդ վայրկենին այդ օրհնութիւնն զահայից տեղ չէի փոխեր :

(Ճանապարհորդութեան ազդեցութիւններ . Զուիցերիա . 1879. Ա. Տիւմա) :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՂՆԻԳԱՅԻ

ՔԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՂԱԶԱՆՆԵՐՎ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես թիւ 5)

«Կը կարգայի այս բաներս եւ կը վառուէի. ո՛հ եթէ կարելի
րլլար ինծի լանալ հնարքով մը այն մեռելոց տկանջն, որոնց
թուոյն մէջ ես ալ կայի, երբ՝ կոյր եւ կատղած, կը հաչէի Ա.
Գրոյցդ պէմ, մինչդեռ այնքան չքեղափայլ լուսով կը շողային,
եւ մեղր կը կաթեցնէին հոգւոյ վրայ: Աստուածաշունչ զրոյց
կոտպաշտ փիլիսոփայ թշնամիներուն վրայ երբ կը մտածէի՝ ցա-
ւերուս սաստկութիւնէն կը հալէի ու կը մաշէի. ո՛վ Աստուած իմ
ինչպէս նկարագրեամ այն ամէն զգացմունքները զորս կը զգայի
այն երջանիկ օրերը»

Քանի որ Օգոստինոս կը կարգայ անխոնջ եռանդով մը այն
սաղմոսները, եւ թոյլ կուտայ որ հոգին սնանի եւ զօրանայ ըստ
հաճոյս այն վսեմ զգացմունքներով, զորս իւր նորածին հաւատքը
կը ջամբէր իրեն, սրբուհի Մանիզա ալ ուրախութեամբ եւ հի-
ացմամբ լի, չհետանար քովէն. կը նշանակէ իրեն իւր վիճակին
յարմարագոյն սաղմոսներն, եւ ինքն ալ իրեն հետ կը կարգայ:

«Ալիբիոս ինծի հետ կը կարգար, կ'ըսէ Օգոստինոս, ինչպէս
նաեւ մայրս, որն որ չէր կրնար հեռանալ քովէս» Մանաւանդ
թէ մեկնութիւններ ալ կուտայ, վասն զի սիրոյ ատրիճանաւ ա-
ւելի վեր է իրենցմէ, եւ իւր որդւոյն համար կրկին անդամ
մայր ըլլալու բարեմասնութեամբ, ինչ ուրախութեամբ չսթա-
ղէր անոր աչքին առջեւ այն լուսուոր տախարհքն, ուր որ նոր
մտած է, եւ ասկա ին խորխորելով կը քայլէ: Ըստ այնմ Օ-
գոստինոս վրայ կը ըսէ՝ ըսելով. «Ես քու սիրոյդ մէջ նորա-
ծին էի, ո՛վ Աստուած իմ, եւ Ալիբիոս՝ սիրելի բարեկամս, ինքն
ալ ինծի պէս նորբնծայ եւ երախայից գոտին մէջ էր. բայց
մայրս՝ ո՛չ՝ այնպէս չէր. վասն զի իւր կանացի տկար մարմնոյն

հերքեւն արիադոյն եւ կենդանի հաւատք մը կը կրէր, ծերունւոյ մը փորձառու լոյսը, մօր մը գորովագութ սիրաբ, եւ քրիստոնէի մը եռանդը ։»

Սակայն Օգոստինոս՝ որչափ ալ զբաղած ըլլայ մկրտութեան պատրաստութեամբը, փիլիսոփայութեան սիրելի ուսմունքն ալ չմոռնար, առաօտեան ժամերը՝ կամ առանձին, կամ թէ մօրն եւ Ալիքսիոսի հետ սաղմստաց ուշադիր ընթերցման գործածելէն ետքը կէսօրեւնէ վերջը՝ իւր բոլորախօսքը կը ժողովէ երկատարի բարեկամները. երբոր օգը բաց եւ չըջագոյնութեան յարմար կ'ըլլար, կ'երթային մարդագեանին վրայ՝ ծառի մը տակ կը նստէին. իսկ երբ օգը անձրեւոտ կամ ցուրտ կ'ըլլար, բազանեաց մէկ սրահին մէջ կը քաշուէին, հոնաեղի ջերմին օդն Օգոստինոսին յոգնած կուրծքին աղէկ կուգար։ Հոս ըլլայ կամ հոն, երկար ժամեր կ'անցընէին փիլիսոփայութեան եւ ճարտասանութեան վրայ խորիմաստ եւ զուարճալի խօսակցութիւններ բանալով։ Երբեմն ալ Օգոստինոսին սիրած Վիրգիլիոսի գիրքերը, զորս միշտ պիտի սիրէ, երբեմն Կիկերոնի ճառերը, եւ ի մասնաւորի Հորդանոսը՝ կը կարդան. այն վերջին երկասիրութեան համար ալ երախտագէտ սէր մը կատարած է. բայց սովորաբար փիլիսոփայութեան զինաւորագոյն եւ զեղեցկագոյն ինչորոց վրայ կը վիճաբանին. օրինակի աւագաւ՝ Սքանութիւնն ինչ է, (յաղագս երանելի կենաց) կարգն՝ որով օժտուած է արեղերքս Աստուծոյ, (յաղագս կարգի) . այն փափաքն՝ որով հոգին ձեռք ձգելու կը ջանայ ճշմարտութիւնը, եւ այն անկարողութիւնը որով փիլիսոփայը ի դուր յագեցնելու կը ճգնին այն փափաքը, (ընդդէմ Մանիքեցւոյ) . վերջապէս Աստուած ինչ է, հոգին ինչ է, եւ կ'աշխատի Օգոստինոս լուս մը սահմանելու սա կրկին հարցմունքը, եւ կարելի եղածին չափ լուսաւորելու իւր հոնճարուն-պայծառ լուսովը։

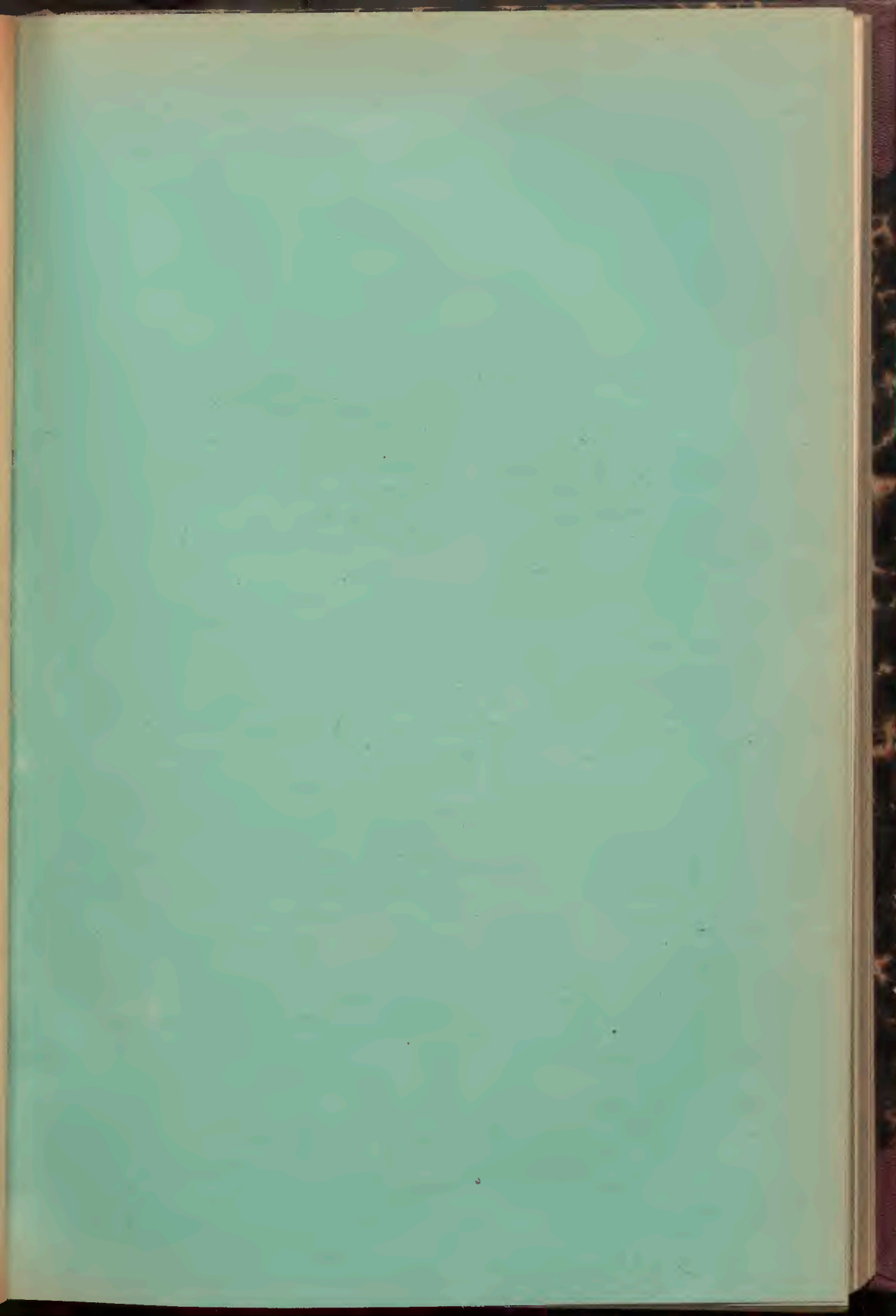
Սուրբ Օգոստինոս քրիստոնէ Պատան կոչուելու պատուոյն արժանի հանդիսացած է, եւ այն անունը ընդունած է ի Քաւիաքում։ Իրաւ է որ ետքը եկեղեցւոյ եպիսկոպոս եւ վարդապետ պիտի լլլայ, երեւելի ախոյեան քրիստոնէութեան հերետիկոսութեանց դէմ, պիտի դուռայ Պեղագեանց եւ Դոնատեանց դէմ, եւ արծուի նման պիտի սլանայ՝ ելլայ քրիստոնէական վարդապետութեան վերին յարկերը։ Բայց նոյն առանք Օգոստինոս տակաւին երկատարի եւ աշխարհական մ'ըլլալով՝ չհամարձակիր ձեռք երկնցնելու տապանակին, Աստուծոյ եւ հոգւոյ վսեմ

խնդրոյց ամիսնցը լոկ մօտենալը բուսական կը սեպէ . Պղատոն հեռուէն միայն նշմարած է զանոնք, իսկ Օգոստինոս կատարեալ լուսոյ մէջ կը գիտէ ու կը տեսնայ . Պղատոն եւ Օգոստինոս՝ երկու են՝ բայց անհաւասար տարիքով . Առաջինը՝ կենաց արշալուստն կամ բարեխառն եւ զուարճալի գործնան մէջ ըլլալով, աւելի ծաղիկ ունի քան թէ պտուղ, աւելի երազ է տեսածը քան թէ իրողութիւն . փառաւոր տեսարան մը հեռուէն նշմարելով՝ կը ցնծայ . բայց ամիսս, քովը չկրնար մօտենալ . ճամբան կը փնտռէ՝ կը գտնայ եւ կը գծագրէ զայն՝, բայց այն ճամբուն մէջ ինչպէս մտնալը չգիտեր . եւ հոգին առանց հասունցնելու ա՛ն պտուղներն որոնց ծաղիկը լոկ ցուցուցած՝ կը մեռնի . իսկ երկրորդն՝ անտանելի ընդգլմութիւններէ վերջը, երկար տարիներ կտրիճութեամբ աշխատելէն ետքը , կը մտնայ շատ աւելի արիւթեամբ առաջինին ցուցուցած ճամբուն մէջ : Պղատոն ըսած էր . «Աստուծոյ տեսութեան համեմուտ համար պէտք է մտքուիլ, բժշկուիլ, հրաժարիլ աշխարհքէս, իլիկ՝ քաշել մէկիկ մէկիկ այն ամէն դամերն որոնք նանիր հաճոյից եւ ունայն հարստութեանց դամած են զմեզ» . Օգոստինոս կը մաքրուի, ամէն դամերը կը քաշէ՝ կը հանէ եւ մէկդի կը նետէ : Պղատոն ըսած էր . «Իմաստասիրելը՝ մեռնելու ճամբան սորվիլն է» . Եւ զարձեալ՝ «զԱստուած տեսնալու համար պէտք է մաքուր ըլլալ եւ մեռնիլ» . Օգոստինոս կ'ըսկսի սորվիլ եւ գործածել այն մեծ արուեստը ի Քասիաքում, այնպէս որ լոյսը՝ թուաբերէն ազատ եւ անզուսպ հեղեղի մը պէս անոր մեծ հանճարն ողողկուէ կ'ըսկսի . Այն որ Պղատոն տեսնալ կը յուսայ, եւ հեռուէն միայն կը նշմարէ, ինքն ի մօտոյ եւ յատկ կերպով կը տեսնայ . այն որ չփութ, խստնակ , բայց զերազոյն երազ մ'էր իմաստասիրին ճոխ երեւակայութեանը մէջ, սրբոյն լուսաւորեալ մօտաց մէջ յատակ եւ պայծառ դոյութիւն մը կը ստանայ , եւ սրտէն զուրս կը յորդէ այնպիսի փառաւոր խօսքերով , որ Պղատոնին եւ ոչ իսկ մտքէն անցած են : Թէ որ կ'ուզենք ճանչնալ զՕգոստինոս իւր նորընծայութեանը միջոցին, այսինքն այն ասեմը երբ՝ չափահաս հասակին զօրաւորագոյն թոխնեւրէն առաջ, հազիւ սկսած է գործածելու իւր նորափետուր թեւերը, հարկ է որ ուշադրութեամբ կարդանք Քասիաքումի խօսակցութիւնները, կը գտնանք անոնց մէջ երիտասարդութեանն այն դեռափթիթ ծաղիկն որն որ ետքը պիտի չտեսնուի , այն անուշ լոյսն՝ որ առաւօտեան արշալուստն կը նմանի, զաղա-

վարաց եւ զգացմանց մէջ նորադուարձ ոճ մը, անխղով հըրճ-
ուանք մը եւ նազելի զուարթութիւն մը : Այնչափ տարիներ
բանտարկուած հանճարը նոյն ատեն իւր բնական ուժը ստա-
նալով, կը դիմէ արձակ համարձակ զէպի ճշմարիտն, բարին եւ
զեղեցիկն :

Արլուհի Մոնիգա՝ ինչպէս վերը ըսինք, իւր որդւոյն զըզ-
ջացեալ սրտին զգացմանցը միշտ ներկայ է, ինչպէս անոր հան-
ճարոյն ճոխութեանցը վկայ . անանկ որ բարեպաշտական եւ
կրօնական բանակցութեանց ժամանակ, սրբունին անոր քովէն
չէր հեռանար ամենեւին . միայն թէ երբ խօսակցութիւնը ի-
մաստասիրական խնդրոց վրայ կը բացուէր, այն ատեն ալ Օ-
գոստինոս կ'ըստիպէր իւր մայրն որ չթողու զիրենք. կ'ուզէ որ
իւր բարեկամացը հետ ունեցած ամէն ճառաբանութիւններուն
ներկայ դանուի. եւ երբոր Մոնիգա համեստութեամբ կ'ուզէր
մէկդի քաշուիլ, հասկցունելով իրենց սնուչ խնամումով մը, որ
կնիկ մարդու մը համար աշխարհականաց մէջ գտնուիլը վայել
չէ, Օգոստինոս վրայ կը բերէր՝ ըսելով. « Իրաւունք ունիս, բայց
ինչ միտքս կը տեսնեմ՝ ըսէ՛ . իմաստասիրել ըսելը՝ ճշմարտու-
թիւնը սիրել ըսել չէ՞ արդեօք. եւ դուն՝ մայրիկս, միթէ չես
սիրեր զճշմարտութիւն . ուրեմն ինչո՞ւ համար չես ուզեր կե-
նալ մեր մէջը. թէ որ դուն կոպիտ եւ սամիկ ժողովրդեան չափ
նաեւ սիրելու ըլլայիր ճշմարտութիւնը, պէտք էր դարձեալ որ
ընդունէի զքեզ մեր ընկերութեան մէջ, եւ մտի՛կ ընէ՛լինք քեզի.
ուր մնաց որ դուն կը սիրես զճշմարտութիւն այնպիսի սիրով
մը որ անհամեմատ զօրաւորագոյն է նոյն իսկ ինծի համար ու-
նեցած սէրէդ. եւ զիտեմ թէ որչափ կը սիրես զիս : Ո՛վ կամ
ինչ բան կրնայ հեռացնել զքեզ ճշմարտութենէ . ոչ վախ, ոչ
ցաւ, եւ ոչ իսկ մահ . եւ սա գերագոյն կէտը իմաստասիրու-
թեան ծայրագոյն կատարելութիւնը չէ՞ արդեօք. այո՛ անտա-
րակոյս. այս բանիս վրայ ոչ ոք կը տարածայնի . ուստի յայսմ
մասին ալ կրնայ ըլլալ որ աշակերտ չսեպուիմ քեզի :

(Շարայարեկի)

ՊԱՏԿԵՐ տասն և հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի :

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան :
Գաւառաց և օտար երկիրներու համար
քղրատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խրատքանչիւր թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եւշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան և քերթին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N ° 1

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولنشد